

RAPORT ȘTIINȚIFIC FINAL

(2021-2023)

PROIECT : *Testamentele din Țara Românească și Moldova (sec. XVII-prima jumătate a sec. XIX): implicații sociale, patrimoniale și religioase / Last wills and testaments in Wallachia and Moldavia (17th – first half of the 19th Centuries): social, patrimonial and religious implications* [PN-III-P4-ID-PCE-2020-0263].

Director proiect: CS I Gheorghe LAZĂR

Web site: <https://www.iini.ro/PN-III-P4-ID-PCE-2020-0263/Prez0263.htm>

Proiectul ***Testamentele din Țara Românească și Moldova (sec. XVII-prima jumătate a sec. XIX): implicații sociale, patrimoniale și religioase***, coordonat de CS I Gheorghe LAZĂR și având ca membri specialiști din cadrul Institutului de Istorie „N. Iorga” al Academiei Române (CS III Elena BEDREAG; CS III Lidia COTOVANU; drd. Dorel ȚUINEA), al Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” (prof. univ. Laurențiu RĂDVAN; prof. univ. Petronel ZAHARIUC) și al Muzeului Național Cotroceni (CS III Mariana LAZĂR) a avut drept principal obiectiv cercetarea și valorificarea uneia dintre cele mai importante categorii de surse documentare pentru istoria țărilor române extracarpatice – ***testamentele*** – neglijată, pe nedrept, mult timp în istoriografia română. Astfel, având în vedere acest obiectiv foarte general, echipa de cercetători implicați în derularea proiectului au identificat o serie de obiective „secundare”, subsumate celui general, dintre care amintim aici, cu precizarea că unele dintre acestea au fost „actualizate”, urmare a informațiilor obținute în urma cercetării amintitelor surse documentare:

1) analiza comparată a testamentelor din cele două provincii românești în vederea identificării atât a elementelor comune, dar și a diferențelor, din perspectiva formularului testamentar, a discursului eschatologic, dar și a clauzelor post-mortem;

2) analiza comparativă a testamentelor având în vedere criteriul apartenenței socio-economice (boieri, mici slujbași, oameni ai bisericii, negustori etc.), al apartenenței etnice, dar și cel al sexului (bărbați, femei) testatorilor. Astfel, pe baza informațiilor oferite de testamente (coroborate cu cele deja cunoscute în literatura de specialitate), identificarea modului de coagulare și „funcționare” a familiei în cele două zone istorice, a sentimentelor și a relațiilor dintre membrii acesteia. În mod special s-a urmărit identificarea strategiilor de consolidare și perpetuare a familiei și a patrimoniului, plecând de la anumite studii de caz, considerate ca fiind reprezentative, prin încercarea de reconstituire a „rețelelor de solidaritate”. Din această perspectivă, surprinderea modului de distribuire/redistribuire de către testator a patrimoniului său, mai ales în situația inexistenței descendenților direcți, a constituit o direcție predilectă de analiză;

3) în scopul conștientizării la nivelul comunității academice din țară a importanței testamentelor conservate în fondurile documentare din țară, dar și pentru realizarea unei analize comparative cu realităților socio-jurudece din alte zone ale Europei, *organizarea unei conferințe* – la care să participe specialiști atât din țară, cât și din străinătate –, precum și *publicarea unui volum de studii*, în care să se regăsească comunicările prezentate în timpul conferinței;

4) publicarea unui volum de testamente;

5) realizarea unei baze de date în care să fie repertoriate un număr cât mai mare din testamentele elaborate în Țara Românească și Moldova, în perioada sec. XVII- prima jumătate a sec. al XIX-lea, și puse în circuitul științific de-a lungul timpului în diverse publicații de specialitate. Realizarea acestui obiectiv având astfel meritul de a pune la îndemâna specialiștilor un instrument de lucru important și ușor accesibil, în condițiile în care majoritatea acestor piese documentare au fost valorificate/publicate de cele mai multe ori în periodice de specialitate greu accesibile.

Fără îndoială, dincolo de subiectivul inerent unei asemenea evaluări și a intervalului scurt în ceea ce privește receptarea rezultatelor științifice, considerăm că prin efortul depus de fiecare membru al echipei, prezentul proiect de cercetare nu numai că și-a atins obiectivele amintite mai sus, dar cu siguranță va avea un impact pozitiv asupra viitoarelor cercetări, sub multiple aspecte. Și când afirmăm acest lucru avem în vedere bogăția de informații – nu de puține ori singurele de acest fel – pe care ni le oferă testamentele și, urmare directă a acestei stări de fapt, a multitudinilor perspective de cercetare pe care le poate oferi, pentru mai buna înțelegere a realităților și fenomenelor sociale din spațiul românesc în intervalul de timp supus analizei. Înainte de orice, faptul că s-a reușit punerea în circuitul științific a unui număr importante de testamente inedite – în special prin *publicarea a două volume de documente* – constituie o dovadă de necontestat a impactului pozitiv al proiectului, oferind astfel posibilitatea abordării de noi teme de cercetare. Totodată, numărul mare de studii publicate în reviste de specialitate indexate în BDI (16, din care 2 sunt în curs de publicare) sau în volume de studii (20, din care 1 în curs de publicare), publicate la edituri de prestigiu, atât din țară cât și din străinătate, susținerea a numeroase comunicări (39) în cadrul unor conferințe – internaționale (16) și naționale (23) –, precum și publicarea unui volum de studii, constituie în aceeași măsură dovezi ale rezultatelor pozitive obținute ca urmare a derulării proiectului.

În ceea ce ne privește, dincolo de aspectele cantitative amintite mai sus, credem că rezultatul cel mai semnificativ obținut ca urmare a derulării proiectului îl constituie conștientizarea la nivelul mediului științific din țară a potențialului pe care cercetarea serială și de lungă durată a testamentelor ni-l poate oferi. În a aceeași măsură se poate spune că publicarea celor două volume de testamente, cât și a culegerii de studii, în care se regăsesc cele mai multe din comunicările susținute în cadrul conferinței din luna septembrie a anului 2022, constituie un câștig în plan științific. În fine, o dovadă de necontestat a importanței și receptării cercetărilor asupra testamentelor din

Țara Românească și Moldova o constituie și faptul că studiile a patru membri ai proiectului (Gheorghe Lazăr, Petronel Zahariuc, Elena Bedreag și Mariana Lazăr) au fost incluse în volumul de studii *Pro refrigerio animae: Death and Memory in East-Central Europe (Fourteenth – Nineteenth Centuries)*, publicat în prima parte a anului 2023 la prestigioasa editură Routledge.

